

Minder emissies betekent minder normoverschrijdingen

Chemische onkruidbestrijding in perspectief

Nog steeds is er geen duidelijkheid over het uitvoeren van de motie Grashoff, over het verbieden van het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat. Mede door het brede gebruik van deze stof worden de doelen uit de Kaderrichtlijn Water niet gehaald. Waarom is het verbod op deze stof zo belangrijk en welke bedreigingen voor de drinkwaterproductie bestaan er nog meer?

De Tweede Kamer heeft in 2011 de motie Grashoff aangenomen, die opriep tot een verbod op glyfosaat. Aanvankelijk gaf toenmalig staatssecretaris Atsma aan de motie te zullen uitvoeren en te willen inzetten op chemievrij beheer van de openbare ruimte. Later kwam hij daarop terug. Hij heeft de motie toen niet uitgevoerd, maar besloot tot een nader onderzoek. De huidige staats-

secretaris Mansveld heeft toegezegd in mei 2013 op de zaak terug te komen.

KRW-doelen

Inmiddels zijn we dus bijna twee jaar verder en is er feitelijk weinig gebeurd. Kunnen we het ons wel veroorloven zo veel tijd te laten verstrijken of valt het allemaal wel mee? Hoe ver is Nederland eigenlijk met

het bereiken van de drinkwaterdoelen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)?

We vragen het Ans Versteegh en Susanne Wuijts, als adviseurs op het gebied van bronnen en kwaliteit van drinkwater werkzaam bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

‘DÁÁR METEN WAAR DE RISICO’S ZIJN’

‘In de eerste KRW-planperiode is vooral gekeken naar de ecologische doelen’, aldus Wuijts. ‘Ook is toen afgesproken dat de invulling van de drinkwaterdoelen meer aandacht zou krijgen in de tweede planperiode, die in 2015 ingaat. Inmiddels is een aantal acties ondernomen, zoals het opstellen van gebiedsdossiers rondom drinkwaterwinningen. Hierin worden de risico’s voor de waterkwaliteit bij de winning in kaart gebracht. Naast deze lokale dossiers wordt er landelijk gekeken naar normen voor de bronnen. De huidige normen zijn gebaseerd op Europese regels uit de jaren 70 van de vorige eeuw. Hoog tijd dus voor een update.’

Versteegh: ‘We hebben inmiddels andere (en betere) detectietechnieken, maar ook andere probleemstoffen. Vroeger hanterden we vooral wat grovere groepsparameters, maar tegenwoordig kun je veel makkelijker individuele stoffen meten. Om te voorkomen dat je de verkeerde dingen meet, is een update inderdaad hard nodig. Je moet immers normen hebben voor de stoffen die écht ongewenst zijn en vervolgens dáár meten, waar de risico’s zitten.’

Wuijts: ‘Gelukkig zijn we nu volop bezig om dit in orde te brengen, samen met de Waterdienst van Rijkswaterstaat, Vewin, de Unie van Waterschappen en de industrie, onder aansturing van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.’

Versteegh: ‘In hoeverre per winning aan de KRW-doelen wordt voldaan, komt aan de orde in de gebiedsdossiers. Deze brengen eventuele knelpunten in beeld. Per winning worden heldere afspraken gemaakt. Daarvoor worden nu uitvoeringsprogramma’s opgesteld, met een overzicht van emissiebronnen, concentraties, de benodigde maatregelen plus een taakverdeling. De feitelijke uitvoering zal na 2015 plaatsvinden. Het RIVM werkt nu aan een landelijke evaluatie van de gebiedsdossiers die inmiddels klaar zijn. Het doel hiervan is de maatregelen die landelijk moeten worden opgepakt, in beeld te brengen.’

Om welke stoffen gaat het daarbij vooral?

Wuijts: ‘De belangrijkste verontreinigingsbronnen voor grondwater zijn: oude stortplaatsen, lekkende rioleringen, infiltratie van oppervlaktewater, historische bodemverontreinigingen van bedrijven, en de landbouw. De probleemstoffen voor grondwater zijn gerelateerd aan deze bronnen. Voor oppervlaktewater zijn niet alleen industrie en landbouw belangrijke vervuilers, maar steeds meer het zogeheten ‘communale water’: het door ons allemaal gebruikte water dat via de rioolwaterzuivering uiteindelijk in het oppervlaktewater terecht komt. Het gaat daarbij dan om vervuiling met resten van hormonen, geneesmiddelen, schoonmaakmiddelen, onkruidbestrijdingsmiddelen, nanodeeltjes, enzovoort.’

Waarom is specifiek glyfosaat een probleem voor drinkwaterbronnen?

Versteegh: ‘Glyfosaat is een breed gebruikt onkruidbestrijdingsmiddel dat veel wordt gebruikt op verhardingen, vooral door particulieren en gemeenten. Juist dat gebruik op bestrating zorgt ervoor dat het middel afstroomt naar het riool en in het oppervlaktewater terecht komt. Bij de meeste innamepunten van oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding komt de concentratie van glyfosaat – en een afbraakproduct daarvan; ampa – vaak en langdurig boven

Ans Versteegh, RIVM.

de norm. Het kost de drinkwaterbedrijven een grote extra inspanning om deze stoffen uit het water te verwijderen. Dit is in tegenspraak met de eisen van de KRW, die spreken over een vermindering van de zuiveringsinspanning.'

Voorzorgsprincipe

Wuijts: 'De normstelling voor glyfosaat en ampa (respectievelijk maximaal 1 microgram per liter) in drinkwater is gebaseerd op het voorzorgsbeginsel. Als consument van drinkwater ben je een 'gebonden klant': er zijn geen praktische alternatieven voor kraanwater. Bovendien gebruik je kraanwater je hele leven lang. Dat betekent dat je de normen streng moet handhaven. Als stoffen zoals glyfosaat en ampa de normen overschrijden, is het logisch dat er actie op wordt ondernomen. Je wilt eenvoudigweg geen bestrijdingsmiddelen in het drinkwater.'

Wat zijn de gevolgen van normoverschrijding door glyfosaat en ampa?

Versteegh: 'Bij een geconstateerde normoverschrijding voert de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT) overleg met het desbetreffende drinkwaterbedrijf. Mogelijke maatregelen zijn dan een tijdelijke innamestop of een extra zuivering. Een langdurige innamestop kan de leveringszekerheid van drinkwater in gevaar brengen en extra zuiveren zou uiteindelijk de consument geld kunnen kosten.'

Wat kunnen we doen om de normoverschrijdingen terug te dringen?

Versteegh: 'Het meest doeltreffend is om de emissies terug te brengen. Dat kan door maatregelen zoals verminderen van het gebruik, bijvoorbeeld door alternatieve bestrijdingsmethoden zoals wegbranden of meer bodembedekkers toepassen, bewustwording bij de gebruikers, enzovoort. Je hebt te maken met verschillende typen gebruikers. De landbouw is gevoelig voor efficiëntere technieken, ook omdat dat geld scheelt. Minder drift door meer gerichte spuitkoppen, niet spuiten vlak voor een regenbui; dat soort relatief eenvoudige aanpassingen leveren al veel winst op. Bij consumenten en hoveniers gaat het vooral om bewustwording: wat zijn de gevolgen voor het milieu? En bij gemeenten draait het volgens mij vooral om de voorbeeldfunctie en imago op het gebied van duurzaamheid.'

Susanne Wuijts, RIVM.

Afkoppelen hemelwater

Wuijts: 'Gemeenten die een grondwaterwinning in hun gebied hebben, zijn vaak ver met het duurzaam beheren van de buitenruimte. Daarbij speelt nog wel een ander aspect: door het afkoppelen van hemelwater komt er meer vervuiling via verhardingen (daken, stoepen, straten) in het oppervlaktewater terecht. Daar kan het infiltreren in de bodem of richting een innamepunt voor drinkwater stromen, zonder te worden gezuiverd in een rwzi. Op die manier kan een op zich sympathieke maatregel, bedoeld om de piekafvoer in het riool te reguleren, een negatief effect hebben op de kwaliteit van de bronnen voor drinkwater.'

Verbod

Het PBL stelt in hun evaluatie van de Nota Duurzame Gewasbescherming dat in het verleden de meeste drinkwaterknelpunten zijn opgelost door het verbod op een aantal onkruidbestrijdingsmiddelen. *Onderschrijft u dat?*

Versteegh: 'Ja, dat klopt. Een verbod moet wel worden gehandhaafd en dat is nog wel eens lastig. Maar dat het werkt, hebben we gezien bij de eerdere probleemstoffen atrazine en diuron, waarvan we geen normoverschrijdingen meer meten.'

Wuijts: 'Probleem is dat er altijd een andere stof voor in de plaats komt. Voor de korte termijn is een verbod adequaat, maar op lange termijn los je er niet alles mee op. Het stimuleren van bewustwording bij gebruikers en van het nadenken over alternatieven blijft noodzakelijk.'

Waarom is chemievrij beheer van de openbare ruimte van belang voor drinkwaterbedrijven? Wat levert het op?

Versteegh: 'Er zijn verschillende alternatieven voor chemische onkruidbestrijding: schoffelen, mechanische verwijdering, wegbranden, verwijderen met een hogedrukspruit. Als je daarmee voorkomt dat er ongewenste stoffen in het oppervlakte- of grondwater terechtkomen, is dat een groot voordeel voor de drinkwatervoorziening. Het adagium luidt nog steeds: 'Wat er niet inkomt, hoef je er ook niet uit te zuiveren'. Strenge toetsing bij toelating, strakke normering en scherp toezicht op de naleving van de normen zijn essentieel om ons drinkwater te beschermen tegen ongewenste stoffen.'

Industrie en landbouw	Communaal afvalwater
<ul style="list-style-type: none"> • MTBE/ETBE (benzine-additief) • NDMA • brandvertragers • weekmakers, oplosmiddelen, coatings, smeermiddelen • pesticiden 	<ul style="list-style-type: none"> • hormonen • (emerging) pathogenen • antibiotica en andere geneesmiddelen, röntgencontrastmiddelen • geur-, kleur- en smaakstoffen (voedseladditieven, reinigingsmiddelen, ...) • pesticiden • nanodeeltjes (onder andere TiO₂ uit witmakers) • zoetstoffen (aspartaam) • cosmetica • insectenwerende middelen (DEET) • brandvertragers (kleding, stoffering)
<p>Huidige en mogelijk toekomstige probleemstoffen drinkwaterbereiding en emissieroutes (RIVM-rapport 609716001/2011)</p>	